

ABİDİNPAŞA SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI'NA BAĞLI SAĞLIK OCAKLARINDA ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİNDE SPIELBERGER DURUMLUK ve SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ

M.Esin Ocaktan * Ayşe Keklik* Meltem Çöl**

ÖZET

Bu ara t rmada, Abidinpaşa Sa lık Grup Ba kanlı 'na ba l sa lık ocaklar nda g rev yapan sa lık personelinde durumluk ve srekl kayg d zeyini belirlemek, bu d zeyleri etkileyen sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik etmenleri analiz etmek ve sonu lar nda konuyu derlendirek z m nerilerini tart mak ama lanm t r.

al ma; 2000 y lnda, Abidinpaşa Sa lık Grup Ba kanlı 'na ba l sa lık ocaklar nda al an toplam 165 sa lık personelinden, ula labilen 143' nde y r t lm kesitsel bir ara t rmad r. Ara t rmada kayg d zeyini l mek i in Spielberger'in geli tirdi i State Trait Anxiety Inventory-STAI kullan lm t r. Kayg puanlar n n hesaplanmas ndan sonra bu puanlarla teki de i kenlerin ili kisi ortalamalar zerinden de erlendirilmi tir. Verilerin istatistiksel analizinde Student's t testi, tek y nl varyans analizi kullan lm t r.

al ma grubunda, durumluk kayg puan ortalamas 40.57- 4.88 (%95 GA: 39.77-41.37), srekl kayg puan ortalamas 44.88-5.97 (%95 GA: 43.90-45.85) olarak bulunmu tur. retim durumu, medeni durum, sigara veya alkol kullan m , herhangi bir nemli hastal k var l na g re durumluk ve srekl kayg puanlar benzerdir. Srekl kayg d zeyinin kad nlarda, ileri ya ta olanlarda, gelir d zeyi d k olanlarda, ruhsal bir sorunu olanlarda, doktorlara g re yard mc sa lık personelinde y ksek oldu u ve ocuk say s yla artt dikkati ekmekteyken, farklar istatistiksel olarak anlaml bulunmam t r. Meslekte al ma s resi on y l n ve halen al makta oldu u kurumdaki g rev s resi be y l n zerinde olanlarda, al ma s resi daha az olanlara g re, srekl kayg puanlar nda anlaml fark bulunmu tur (p<0.05).

Sonu ta, sa lık al anlar ndaki durumluk ve srekl kayg puan ortalamalar nemli d zeyde bulunmu olup, sa lık al anlar n n kayg d zeyiyle ili kili olabilecek kimi etmenler incelenmi , yorumlanm ve konu ile ilgili nerilerde bulunulmu tur.

Anahtar Kelimeler: Durumluk Kayg , Sa lık Personeli, Srekl Kayg .

SUMMARY

Spielberger State-Trait Anxiety Level in Health Personnel Of Abidinpaşa Group Directorate's Health Centers

The aim of this study is to determine the state and trait anxiety levels of the health personnel of Abidinpaşa Group Directorate's Health Centers and socio-demographic, socio-economical factors which effects these levels and discuss the results.

This cross-sectional study have been conducted on 143 health personnel selected from total 165 health personnel have been working in the health centers of Abidinpaşa Group Directorate in the year 2000. State-Trait Anxiety Inventory(STAI) which is developed by Spielberger have been used to measure state-trait anxiety level in this study. After calculation of state-trait anxiety levels, the relation with other variables were evaluated by using average scores. Student's t test and one way analysis of variance used for statistical analysis of data.

Average scores of state anxiety level and trait anxiety level were found as 40.57-4.88(95%CI:39.77-41.37) and 44.88 - 5.97(95% CI:43.90-45.85) respectively. State and trait anxiety levels were similar according to educational status, marital status, consumption of nicotine or alcohol and important disease history. Trait anxiety level was found as high in women, persons who have mental problems, persons who were in older ages, lower economical level and auxiliary health personnel other than physicians and it increased with increasing number of children, but all these differences were not found as significant. A significant differences were found for trait anxiety in participants who have professional experience more than 10 years for total and more than five years in this institute (p<0.05).

Finally, state and trait anxiety average scores of health personnel were found as high. Related factors of state-trait anxiety levels were examined and interpreted. Necessary measures related to this topic were also recommended.

Key Words: Health Personnel, State Anxiety, Trait Anxiety.

* Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD. Arş.Gör.Dr.

** Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD. Prof.Dr.

Günümüzde, ruhsal sağlık bozuklukları hızlı bir artış göstermektedir. En yaygın olarak uyku bozuklukları, kaygı ve depresyon belirtileri gözlenmektedir. Bireyler, çalışma yaşamlarında çok çeşitli streslere maruz kalırlar ve tepkiler de bireyden bireye değişebilir. Stresle ilişkili bu belirtiler duygusal düzeyde huzursuzluk, gerginlik, kaygı, öfke, depresif içerikli duygular; fizyolojik düzeyde ise gerginlik tipi baş ağrıları, allerjik tepkiler, gastrointestinal rahatsızlıklar, alkol ve madde bağımlılığı, bağışıklık sistemi zayıflığına bağlı hastalıklar vb. olabilir (1-3).

Kaygı (anksiyete) 'nesnel olmayan bir tehlikeye karşı duyulan endişe duygusu' olarak tanımlanır. Yaygınlığı ve önemli bazı ruhsal hastalıklara yatkınlık yaratması nedeniyle önemli ruh sağlığı sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kaygı durumluk ve sürekli kaygı olarak ikiye ayrılmaktadır. Durumluk kaygı; tehlikeli, istenmeyen bir durumla karşılaşıldığında ortaya çıkan kaygıdır. Sürekli kaygı ise ortada nesnel bir neden yokken de var olan ve böyle bir neden olduğunda da bu durumla orantısız biçimde uzun süreli ve şiddetli olan kaygıdır (4). Çalışanlardaki ruh sağlığı bozukluklarında çalışma ortamı önemli rol oynamaktadır. Stres belirtileri iş verimine yansyarak, dikkat ve yoğunlaşma eksikliği, yapılan işte yanlışlar, ilişkilerde bozulma, verimde azalma gibi durumları birlikte getirebilir. Sağlık çalışanları ise insan sağlığıyla doğrudan ilişkili bir sorumluluk yüklendiklerinden, çalışma ortamı stresini daha yoğun yaşayabilirler (5).

Bu araştırmada, Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı sağlık ocaklarında görev yapan sağlık çalışanlarında durumluk ve sürekli kaygı düzeyini belirlemek, bu düzeyleri etkileyen sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik etmenleri analiz etmek ve sonuçlar ışığında konuyu değerlendirerek çözüm önerilerini tartışmak amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Sağlık ocağı çalışanlarında durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini saptamak ve bazı sosyo-demografik etmenlerle ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmış bu kesitsel çalışma, 2000 yılında Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığına bağlı 19

sağlık ocağı, 3AÇS-AP merkezi arasından rasgele örnekleme seçilen 12 sağlık ocağında çalışan toplam 165 sağlık çalışanından, ulaşılabilen 143'ü üzerinde yürütülmüştür. Çalışma süresince her sağlık ocağına belli günlerde gidilerek, o anda orada bulunabilen çalışanlara anket formu uygulanmıştır. O sırada izinli, raporlu, alanda, toplantıda vb. olan personel çalışmaya alınamamıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarıdır. Bağımsız değişkenler ise yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, o kurumdaki çalışma süresi, meslekteki toplam çalışma süresi, gelir düzeyi, sigara kullanımı, alkol kullanımı, çocuk sayısı, ruhsal bir sorunu olup olmadığı, önemli bir hastalığı olup olmadığıdır.

Araştırmada kaygı düzeyini ölçmek için Spielberger tarafından geliştirilen State-Trait Anxiety Inventory-STAI kullanılmıştır. Ölçek, durumluk kaygı düzeyini ölçen STAI-1 ve sürekli kaygı düzeyini ölçen STAI-2 olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (4). 1974-77 yılında Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılmıştır (6). Testlerde her iki ölçekte doğrudan ve tersine dönmüş ifadeler vardır. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam puandan tersine dönmüş ifadeler için elde edilen toplam puan çıkarılıp, sabit değerler eklenerek durumluk ve sürekli kaygı puanları elde edilir. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksekliğini gösterir. Kaygı puanlarının hesaplanmasından sonra bu puanlarla öteki değişkenlerin ilişkisi ortalamalar üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin bilgisayara girişi ve istatistiksel analizler SPSS for Windows paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde Student's t testi, tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma grubundaki 143 sağlık personelinin 49'u (%34.3) erkek, 94'ü kadın (%65.7) olup, yaş ortalaması 33.3 ± 6.27 'dir (23-56 arası). Meslek dağılımına bakıldığında; 47 kişi (%33.0) doktor, 32 kişi (%22.4) hemşire, 37 kişi (%25.7) ebe, 6 kişi (%4.2) sağlık memuru, 6 kişi (%4.2) çevre sağlığı teknisyeni, 7 kişi (%4.9) laboratuvar ve

röntgen teknisyeni, 2 kişi (%1.4) tıbbi sekreter, 5 kişi hizmetli (%3.5), 1 kişi ise (%0.7) şofördü. Eğitim durumlarına göre; ilkokul ve ortaokulu bitirenler 6 kişi (%4.2), liseyi bitirenler 51 kişi (%35.7), üniversite bitiren 86 kişiydi (%60.1). Medeni duruma bakıldığında 125 kişinin (%87.4) evli, 17 kişinin (%11.9) bekar, 1 kişinin ise (%0.7) boşanmış olduğu görüldü. Grupta aylık gelir düzeyi ortalamasının 199.040.000 ±56.70 TL, diğer gelirlerin ortalamasının ise 174.310.000T.L. ± 153.96 olduğu saptandı. Ortalama kişi başına düşen yıllık gelir(KBDYG); 1.529.030.000± 848.210.000 TL olarak hesaplandı. Kurumdaki çalışma süresi bir yıldan az olanlar 22 kişi (% 15.4), 1-5 yıl arasında olanlar 75 kişi (% 52.4), 6-

10 yıl arasında olanlar 29 kişi (% 20.3), 10 yıldan fazla olanlar ise 17 kişi (%11.9) idi. Meslekteki toplam çalışma süresi 1-5 yıl arasında olanlar 31 kişi (%21.7), 6-10 yıl arasında olanlar 41 kişi (% 28.7), 10 yıldan fazla olanlar ise 71 kişi (%49.6) olarak bulundu.

Tüm grupta durumluk ve sürekli kaygı puanları değerlendirildiğinde;

Durumluk kaygı puanı ortalamasının 40.57±4.88(%95 GA: 39.77-41.37)

Sürekli kaygı puanı ortalamasının 44.88±5.97 (%95 GA: 43.90-45.85) olduğu görüldü.

Tablo 1'de çeşitli sosyo-demografik özelliklere göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortala-

Tablo 1: Çalışma grubunda cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir ve KBDYG'e göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları.

Kaygı puanı	Değişken	N	ortısd	%95 GA	t	p
Durumluk	Cinsiyet					
	Erkek	49	41.00±5.31	39.51-42.48	0.754	0.452
	Kadın	94	40.35±4.65	41.29-39.40		
Sürekli	Erkek	49	43.76±5.81	42.13-45.38	1.64	0.472
	Kadın	94	45.47±6.00	44.25-46.68		
Durumluk	Yaş					
	<35	89	40.07± 4.69	39.09-41.04	-1.602	0.111
	≥35	54	41.41±5.11	40.04-42.77		
Sürekli	<35	89	43.91± 5.68	42.72-45.09	-1.568	0.120
	≥35	54	46.48± 6.15	44.83-48.12		
Durumluk	Öğrenim					
	Lise ve altı	57	40.86±5.24	39.49-42.22	0.570	0.570
	Üniversite	86	40.38±4.64	39.39-41.36		
Sürekli	Lise ve altı	57	45.25±6.14	43.65-46.84	0.593	0.554
	Üniversite	86	44.64±5.89	43.39-45.77		
Durumluk	Medeni dur.					
	Evli	125	40.56±4.89	39.70-41.41	-0.161	0.872
	Bekar	17	40.76±5.04	38.36-43.15		
Sürekli	Evli	125	44.91±6.01	43.85-45.96	0.716	0.475
	Bekar	17	43.82±4.76	41.55-46.08		
Durumluk	Aylık gelir					
	<200 milyon	91	40.55±4.88	39.55-41.55	0.78	0.938
	≥200 milyon	52	40.62±4.92	39.28-41.96		
Sürekli	<200 milyon	91	45.56±6.39	44.25-46.87	1.813	0.072
	≥200 milyon	52	43.69±5.00	42.33-45.05		
Durumluk	KBDYG				F	
	<1 milyar	41	40.71±5.29	39.04-42.38	0.101	0.904
	1-2 milyar	73	40.40±5.04	39.22-41.57		
	>2 milyar	29	40.83±3.87	39.35-42.30		
Sürekli	<1 milyar	41	45.20±6.00	43.30-47.09	0.998	0.371
	1-2 milyar	73	45.26±6.31	43.79-46.73		
	>2 milyar	29	43.48±4.95	41.60-45.37		
Durumluk	Çocuk sayısı					
	0	37	40.97±4.84	39.36-42.59	0.458	0.633
	1	58	40.10±4.43	38.94-41.27		
	2 ve üstü	48	40.83±5.45	39.25-42.42		
Sürekli	0	37	43.89±5.39	42.09-45.69	1.312	0.273
	1	58	44.64±6.45	42.94-46.33		
	2 ve üstü	48	45.94±5.75	44.27-47.61		

maları görülmektedir. Cinsiyete göre, durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamalarına bakıldığında, her ne kadar sürekli kaygı puanı ortalaması kadınlarda biraz daha yüksek olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşa göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarının ilişkisi araştırıldığında da daha ileri yaşta olanlarda her iki kaygı puanı ortalamaları daha yüksek gözükmele birlikte, aralarındaki farklar anlamlı değildir. Çalışma grubunda, öğrenim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, KBDYG ve çocuk sayısına göre de kaygı puanları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Çalışma grubunda; meslek, meslekte toplam çalışma süresi ve halen görev yapmakta olduğu kurumdaki çalışma süresine göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları Tablo 2'de verilmiştir. Mesleğe göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları karşılaştırılırken doktorlar bir grup, ebe ve hemşireler bir grup, sağlık memuru, çevre sağlığı teknisyeni, laboratuvar teknisyeni ve tıbbi sekreterler bir başka grup alınarak karşılaştırılmıştır. Şoför ve hizmetliler toplam 6 kişi olup,

sayının azlığı nedeniyle istatistiksel değerlendirmeye alınmamıştır. Durumluk kaygı puanı, gruplar arasında birbirine çok yakın bulunurken, sürekli kaygı puanları doktorlara göre diğer sağlık personelinde daha yüksek çıkmış, her ne kadar p değeri anlamlılık sınırına çok yakın ise de, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p=0.055). Meslekteki toplam çalışma süresi arttıkça durumluk kaygı puanı değişmemekte, sürekli kaygı puanlarında ise on yılın üzerinde çalışmış olanlarda anlamlı yükseklik görülmektedir(p=0.004). Kişilerin halen görev yapmakta bulunduğu kurumdaki çalışma süresine bakıldığında yine durumluk kaygı puanları arasındaki fark anlamlı değilken, sürekli kaygı puanları arasında farklılık anlamlı olup, en yüksek puanlar 6-10 yıl ve 10 yılın üzerinde çalışanlarda bulunmuştur (p =0.048) (Tablo 2).

Çalışma grubundaki 143 kişiden 58'inde (%40.6) sigara kullanımı olup, sigara kullanmayanlar 76 kişi (%53.1), daha önceden kullanmış olanlar ise 9 kişiydi (%6.3). Sigara kullanımı olanların ortalama günde 5.89±9.12 adet içtikleri ve

Tablo 2: Çalışma grubunun; meslek, meslekte toplam çalışma süresi ve o kurumdaki çalışma süresine göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları.

Kaygı puanı	Değişken	N	Ort±sd	%95 GA	F	p
Durumluk	Meslek*					
	Doktor	47	40.36±4.86	38.94-41.79	0.832	0.437
	Ebe-hemşire	69	40.32±4.68	39.19-41.44		
S.mem-teknisyen	21	41.86±6.09	39.09-44.63			
Sürekli	Doktor	47	43.45±4.64	42.08-44.81	2.957	0.055
	Ebe-hemşire	69	46.13±6.27	44.62-47.64		
	S.mem-teknisyen	21	45.19±6.72	42.13-48.25		
Durumluk	Toplam çalışma süresi					
	1-5 yıl	31	39.68±5.60	37.62-41.73	1.340	0.265
	6-10 yıl	41	40.12±4.25	38.78-41.46		
>10 yıl	71	41.23±4.86	40.08-42.37			
Sürekli	1-5 yıl	31	42.52±4.86	40.73-44.30	5.736	0.004
	6-10 yıl	41	43.95±4.98	42.38-45.52		
	>10 yıl	71	46.45±6.52	44.91-47.99		
Durumluk	Kurumda çalışma süresi					
	1 yıldan az	22	39.95±3.75	38.29-41.62	0.596	0.619
	1-5 yıl	75	40.40±5.11	39.22-41.58		
	6-10 yıl	29	40.69±4.63	38.93-42.45		
>10 yıl	17	41.94±5.62	39.05-44.83			
Sürekli	1 yıldan az	22	44.64±6.66	41.68-47.59	2.706	0.048
	1-5 yıl	75	43.75±5.25	42.54-44.95		
	6-10 yıl	29	47.07±6.39	44.64-49.50		
	>10 yıl	17	46.47±6.49	43.13-49.81		

* Hizmetli ve şoför sayısı az olduğundan istatistiksel değerlendirmeye alınmamıştır(6 kişi).

ortalama 4.5 ± 8.5 paket/yıl içmiş oldukları hesaplandı. Sigara kullanımı ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, istatistiksel bir anlamlılık saptanmamıştır. Araştırmaya alınan sağlık personelinde alkol kullanımının 6 kişide (%4.2), kullanıp bırakma durumunun 6 kişide (%4.2) olduğu görüldü. Kullananlar ortalama 11.5 ± 6.22 yıldır bu alışkanlığa sahipti. Alkol kullanımına göre, durumluk ve sürekli kaygı puanlarında istatistiksel fark saptanmadı. Çalışmada, o sırada herhangi bir ruhsal sorunu olduğunu bildiren 8 kişide (%5.6), ruhsal sorunu olmayanlara göre sürekli kaygı puanı daha yüksek gözükmeyle birlikte istatistiksel farklılık bulunmadı. Önemli bir hastalık yönünden kişiler sorgulandığında; gruptaki kişilerden 126'sı (%88.1) herhangi bir sağlık sorunu olmadığını ifade etti. 17 kişi ise (%11.9) hipertansiyon, kalp hastalığı, diyabet ve benzeri sağlık sorunları tanımladılar. Önemli bir hastalık olup olmamasına göre de durumluk ve sürekli kaygı puanlarında fark olmadığı görüldü (Tablo 3).

TARTIŞMA

Sağlık çalışanlarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini ve etkileyen etmenleri saptamak amacıyla yapılan bu çalışmaya Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı sağlık ocaklarında çalış-

şan 49'u (%34.3) erkek, 94'ü kadın (%65.7) 143 kişi katılmıştır. Grubun yaş ortalaması 33.3 ± 6.3 olup, yarıdan fazlası (%62.2) 35 yaş altındadır. Çalışma grubundaki sağlık personeli içinde en yüksek oranı doktorlar oluşturmakta olup (%33), onları sırasıyla ebeler (%25.7) ve hemşireler (%22.4) izlemektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında ise çoğunluğu yüksek okul mezunları (%60.1) oluşturmaktadır. Grubun %87.4'ü evlidir. Meslekteki toplam çalışma süreleri değerlendirildiğinde çoğunluğun 6 yıl ve daha fazla süredir çalıştığı (%78.3) tespit edilmiştir. Grubun KBDYG ortalaması $1.529.030.000 \pm 848.210.000$ TL olup, çalışmanın yapıldığı 2000 yılı Türkiye ortalamasının ($1.726.800.000$ TL) da altında kalmaktadır.

Çalışma grubunun durumluk kaygı puanı ortalaması 40.57 ± 4.88 (%95 GA: 39.77-41.37), sürekli kaygı puanı ortalaması 44.88 ± 5.97 'dir (%95 GA: 43.90-45.85). Sağlık çalışanları üzerinde yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, genel olarak sonuçlar benzer olmakla birlikte, bizim bulduğumuz kaygı puanı ortalamalarının biraz daha yüksek olduğunu belirtmek mümkündür (7-9).

Genel olarak kadınlarda durumluk ve/veya sürekli kaygı puanının erkeklere göre yüksek olduğu bildirilmektedir (7,10). Bu çalışmada sürekli

Tablo 3: Çalışma grubunda sigara, alkol kullanma durumu, ruhsal hastalık, önemli hastalık varlığına göre durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları.

Kaygı puanı	Değişken	N	Ortısđ	%95 GA	t	p
Durumluk	Sigara					
	Var	58	40.98±5.32	39.60-42.36	0.765	0.446
Yok	76	40.33±4.56	39.30-41.36			
Sürekli	Var	58	45.86±5.81	44.36-47.36	1.43	0.154
	Yok	76	44.34±6.27	42.93-45.75		
Durumluk	Alkol					
	Var-bırakmış	12	42.33±5.57	39.18-45.48	1.309	0.193
Yok	131	40.41±4.80	39.59-41.23			
Sürekli	Var-bırakmış	12	45.42±5.88	42.09-48.75	0.323	0.747
	Yok	131	44.34±6.00	43.34-45.37		
Durumluk	Ruhsal hastalık					
	Var	8	39.25±3.45	36.85-41.64	-0.789	0.431
Yok	135	40.65±4.95	39.82-41.49			
Sürekli	Var	8	47.42±5.88	45.49-51.49	1.033	0.303
	Yok	135	44.34±6.00	43.33-45.35		
Durumluk	Önemli hastalık					
	Var	17	39.24±4.71	37.50-41.48	1.207	0.229
Yok	126	40.75±4.89	39.89-41.60			
Sürekli	Var	17	45.29±5.67	42.59-47.98	-0.303	0.763
	Yok	126	44.83±6.03	43.78-45.88		

kaygı puanı erkeklerde 43.76 ± 5.81 , kadınlarda 45.47 ± 6.00 bulunmuş olup karşılaştırıldığında aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

35 yaş ve üzerinde olanlarda durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamaları biraz daha yüksek bulunmuş olup, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yaş ilerledikçe kaygı durumunun arttığını gösteren çalışmaların yanı sıra, fark bulmayan çalışmalar da vardır (11,12). Öğrenim durumuna göre karşılaştırıldığında durumluk ve sürekli kaygı puanları arasında fark saptanmamıştır. Öğrenim düzeyi arttıkça, kaygı düzeylerinin düşüşü beklenmekte olup, çoğu araştırma sonuçları bunu desteklemektedir. Ancak sağlık çalışanları üzerinde yürütülen ve öğrenimin fark yaratmadığını gösteren çalışmalar da vardır (11,13,14). Bizim grubumuzda yer alan kişilerin iş koşullarının birbirine yakın olması bu sonuçları açıklayabilir.

Genel olarak, aile yaşamı sosyal destek oluşturarak, stresle başa çıkmada önemli bir araç olarak kabul edilebilir. Ancak aile yaşamında ekonomik ve sosyal zorluklar kaygı düzeyi üzerine olumsuz etkiler de yapabilir. Çalışmamızda, medeni duruma göre sürekli ve durumluk kaygı puanlarında fark bulunmamıştır. Diğer bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (11,15).

Doktorlarla karşılaştırıldığında, ebe-hemşire ve sağlık memurlarının durumluk kaygı puanları birbirine çok yakın iken, sürekli kaygı puanları istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte doktorlardan daha yüksek gözükmektedir. Sağlık çalışanlarında stres düzeyini ölçen bir çalışmada en yüksek stres düzeyi hekimlerde bulunmuştur (14). Ancak bu çalışmada yine de doktorlardaki kaygı düzeyi, diğer bazı çalışmalarda doktorlarda bulunan kaygı düzeylerinden düşük olmayıp, hatta biraz daha yüksek gözükmektedir (8,9). Bu durum, sağlık ocaklarının koşullarına ve burada çalışan sağlık personelinin sorumluluklarına bağlı olabilir.

Çalışmamızda, halen görev yapmakta olunan kurum ve toplam olarak meslekteki çalışma süresine göre durumluk kaygı puanları yönünden fark saptanmazken, sürekli kaygı puanlarının daha uzun süre çalışmış olanlarda anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Diğer bazı ça-

alışma alanlarında, çalışma süresinin uzunluğu, geliri ve işyerindeki pozisyonu olumlu yönde etkileyebilir. Ancak sağlık çalışanlarının görev yaptığı bu kurumlarda, çalışma süresinin artmasına bağlı olarak sosyal statü, gelir ve benzeri durumlarda belirgin bir değişiklik olmaması, hatta sorumlulukların artması ve yaş faktörünün de eklenmesi bu grupta sürekli kaygı puanlarının yüksek olmasını açıklayabilir.

Aylık gelir düzeyi ve KBDYG düzeyine göre incelendiğinde, gerek durumluk, gerekse sürekli kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. Ancak KBDYG düzeyi düşük olanlarda, sürekli kaygı puanı ortalamasının biraz daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan çalışmalarda, gelir düzeyi arttıkça kaygı puanlarının düştüğü görülmektedir. Bu çalışmada anlamlı bir fark ortaya çıkmaması çalışma grubunun gelir düzeyi açısından çok büyük farklar taşımamasına da bağlı olabilir (11,16).

Çocuk sayısı ile kaygı puanlarının ilişkisi araştırıldığında, durumluk kaygı yönünden bir fark yokken, sürekli kaygı puanı çocuk sayısı arttıkça yükselmiş, ancak fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Kaygı düzeyi üzerine çocuk sahibi olmanın etkisi motivasyon ve yaşama bağlılık nedeniyle olumlu, ancak getirdiği sorumluluklar nedeniyle olumsuz olabilir.

Çalışmada, sigara içme durumunun hem sürekli hem de durumluk kaygı puanları üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Sigara içenlerde, sürekli kaygı düzeyinin yüksek bulunması beklenebilir. Öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışma bu sonucu vermektedir (17). Ancak erişkinlerde yapılan çalışmalarda tersi sonuçlar ya da hiçbir fark olmadığını gösteren sonuçlar da alınmıştır (15,18). Sigaraya başlandığı ya da alışkanlık olarak yerleştiği dönemlerde yapılan çalışmalar, kaygı durumunda farklı sonuçlar verebilir.

Alkol kullanımı, ruhsal sorun varlığı ve kronik hastalık olup olmadığı yönünden değerlendirildiğinde de, gerek durumluk, gerekse sürekli kaygı puanları arasında istatistiksel olarak bir fark saptanmamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı sağlık ocaklarında çalışan sağlık personelinde, durumluk kaygı puanı ortalamasının 40.57 ± 4.88 (%95 GA:39.77-41.37), sürekli kaygı puanı ortalamasının 44.88 ± 5.97 (%95 GA: 43.90-45.85) olduğu görülmüştür.

Çalışma grubunda öğrenim durumu, medeni durum, sigara veya alkol kullanımı ve herhangi bir önemli hastalık varlığına göre durumluk ve sürekli kaygı puanları benzer bulunmuştur. Sürekli kaygı düzeyi kadınlarda, ileri yaşta olanlarda, gelir düzeyi düşük olanlarda, ruhsal bir sorunu olanlarda, doktorlara göre yardımcı sağlık personelinde ve çocuk sayısı fazla olanlarda biraz daha yüksek olmakla birlikte, farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Meslekte çalışma süresi 10 yıl ve halen çalışmakta olduğu kurumdaki görev süresi 5 yıldan

fazla olanlarda çalışma süresi daha az olanlara göre, sürekli kaygı puanlarının anlamlı ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$).

Araştırmamızın sonucunda, çalışma süresine paralel olarak sürekli kaygı puanlarının yüksek bulunması, görev yılı arttıkça kişilerin yaşının ilerlemesine, sorumluluklarının artmasına, iş yerindeki pozisyonda, gelir düzeyinde, statüde belirgin bir değişiklik olmamasına ve genel olarak süreç içindeki sosyal ve ekonomik kazanımların yetersizliğine bağlanabilir.

Başarıyı ve verimi olumsuz etkilemesi ve daha önemli ruhsal sorunlara yol açabilmesi gibi nedenlerle üzerinde durulması gereken bir halk sağlığı sorunu olan yüksek kaygı düzeyi, sağlık personeli açısından da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun boyutlarının ve sosyo-demografik nedenlerinin ortaya konulması-

KAYNAKLAR

1. Küey L, Üstün B, Gülen C. Türkiye'de Ruhsal Bozukluklar Epidemiyolojisi. Toplum ve Hekim Dergisi, Ankara, 1987;44:16.
2. Stagis K. Sağlık Hizmetinde Psikososyal Çalışma Etkenlerinin Önemi. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 1. Ulusal Kongresi, Ankara, 1999:78.
3. Şahin A. Sağlık Çalışanlarının Psikolojik Sağlığı ve Etkileyen Faktörler. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 1. Ulusal Kongresi, Ankara, 1999:80.
4. Spielberger CD, Gorsuch RL, Lushene RE. Manual for State and Anxiety Inventory.
5. Rezaki M. Sağlık Çalışanlarında Ortaya Çıkabilecek Ruhsal Sorunlar. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 1. Ulusal Kongresi, Ankara, 1999:79.
6. Öner N, Le Compte A. Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayını NO 333, İstanbul, 1982.
7. Dönmez L, Aytekin M, Erengin H ve ark. Antalya'daki Hekimler ve Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri. 5.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul, 1996:679-681.
8. Babayigit Z, Özden Y, Aslan V. Üç Farklı Klinikte Görev Yapan Hekimlerin Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri Konusunda Bir Araştırma. 5. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul, 1996:686-689.
9. Özbay MH, Göka E, Soygür H ve ark. Hekimlerde Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma. 3P Dergisi, 1993;3:221-231.
10. Agun K, Saltık A, Abay E, Yorulmaz F, Çağatay T, Tutluoğlu B. Üniversite Öğrencilerinde Sınav Stresinin Solunum Fonksiyonlarına Etkisi. Nöropsikiatri Arşivi, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul, 1993;3:370-375.
11. Hamzaoğlu O, Ceylan S, Tekbaş F. ve ark. Askerlik Görevine Yeni Başlayan Genç Erişkin Erkeklerde Depresyon Semptomlarının Sıklığının Araştırılması. 5. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul, 1996: nın yanı sıra koruyucu önlemlerin alınması gerekli görülmektedir.
12. Pond EF, Kemp VH. A Comparison Between Adolescent and Adult Women on Prenatal Anxiety and Self-confidence. J Matern Child Nurse. United States, 1992;20:11-20.
13. Demiriz E. Yarıkısımlı Kesimde Depresyon Epidemiyolojisi ve Ruhsal Bozuklukların Sıklığı Üzerine Bir Araştırma. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Psikiyatri Bölümü, Ankara, 1981.
14. Aydoğdu T, Eker H, Yıldırım İ. Sağlık çalışanlarının Kişisel Kaynaklı Stres Düzeylerinin Değerlendirilmesi. 3.Ulusal Sağlık ve Hastane Yönetimi Sempozyumu, Ankara, 2000:213-218.
15. İşsever H, Dokuztuğ F, Sabuncu H ve ark. Demir Çelik İşletmesinde Çalışan Kişilerde Ruh Sağlığı. 3. Ulusal İşçi Sağlığı Kongre Kitabı, TTB Merkez Konseyi, Ankara, 1998:675-676.
16. Yorulmaz F, Saltık A, Saltık G ve ark. Edirne Merkezindeki 2278 Lise Öğrencisinde Spielberger Testi ile Ölçülen Kaygı Düzeyleri ve Bazı Sosyoekonomik Determinantları. 2. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, İstanbul, 1990:11-16.
17. Yorulmaz F, Saltık A, Saltık G ve ark. Edirne'de 2363 Ortaokul Öğrencisinde Spielberger Envanteri ile Ölçülen Sürekli Kaygı Düzeyi ve Bazı Olası Sosyoekonomik Determinantları. 3. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, H.Ü.T.F. Halk sağlığı A.D.,1992: 79.
18. Saltık A, Yılmaz T, Yorulmaz F ve ark. Edirne Merkezinde 318 Orta Dereceli Okul Öğretmeninde Sigara İçme Davranışı ve Spielberger Testi ile Ölçülen Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. 2. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul, 1990:1-11.